

Tulajdonnevek a magyar orvosi nyelvben

3. rész: Címek

Dr. Ludányi Zsófia, MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest

Tulajdonnevekkel foglalkozó cikksorozatunkban ezúttal a különféle címekkel foglalkozunk. Az akadémiai helyesírási szabályzat (AkH.) kétféle címtípust különböztet meg: az állandó címeket és az egyedi címeket. Az egyes típusok helyesírása tükrözi a két típus jellegbeli kettősségét.

Az állandó címek

Azoknak a kiadványoknak a címeit nevezzük állandó címnek, amelyek valamilyen időbeli rendszerességgel jelennek meg, adott példányszámban. Ide tartoznak az újságok, a hetilapok, a folyóiratok és a könyvsorozatok. Ezeknek a címei több szám címeként használatosak.

Az állandó címek alapvető helyesírási szabálya a nagy kezdőbetű. Például: *Amega, Addiktológia, Egészségtudomány*. Azokban az esetekben, amikor a folyóirat neve pusztán egyetlen szóból áll, a helyes írásmód nem szokott gondot okozni. Bizonytalanság akkor merülhet fel, ha a folyóirat, újság stb. neve több szóból áll. A több szóból álló címeknél ugyanis az alkotó tagokat nagy kezdőbetűvel írjuk: *Magyar Sebészet, Nőgyógyászati Onkológia*. Ha azonban a több tagú cím névelőt és/vagy és kötőszót (esetleg egyéb viszonyítót) tartalmaz, az ilyen típusú elemekre nem vonatkozik a nagybetűsítés (kivéve ha a cím névelővel kezdődik). Példák: *Aneszteziológia és Intenzív Terápia, Bőrgyógyászati és Venerológiai Szemle*. A magyar nyelvű orvosi folyóiratokra nem jellemző a névelővel kezdődő cím, példák egyéb területekről: *A Kutya, A Mi Újságunk* – vagyis a névelő csak a cím elején lehet nagy kezdőbetűs. A nem magyar nyelvű címekre ugyanígy vonatkozik az állandó címek helyesírási szabálya: *Interventional Medicine and Applied Science, Lege Artis Medicinae*.

Fontos, hogy az állandó címekben ne hagyjuk figyelmen kívül az egyéb helyesírási szabályokat. Például a *Baba Patika* magazin normának megfelelő írásmódja ez lenne: *Babapatika*, hiszen jelentéssűrítő összetételről van szó. Hasonlóan figyelmen kívül hagyták a különírás-egybeírás szabályait a *Természetgyógyász Magazin* szerkesztői, mivel itt is összetételről van szó: a *természetgyógyász-magazin* jelentése 'természetgyógyászoknak, természet-

gyógyászatról szóló magazin'. A szótagszámlálás szabálya miatt kötőjellel tagoljuk ezt a háromtagú, nyolc szótagos összetételt, tulajdonnévként is ez lenne a szabályoknak megfelelő írásmód, vagyis: *Természetgyógyász-magazin*.

Ugyancsak helyesírási bizonytalanságot tükröz a *Fül-Orr-Gégegyógyászat* cím (adatolt írásmóddal). Nézzük meg először, hogy nem tulajdonnévként, hanem egyszerű közszói alakulatként mi lenne a normatív írásmód. A szabályzat a következőket mondja: „Vannak olyan többszörös szókapcsolatok, amelyekben két tag egyetlen egységként kapcsolódik egy harmadik elemhez” [AkH. 141. c)]. Példának az *élet-halál harc, kutya-macska barátság, réz-arany ötvözet* szavakat hozza. Jelen esetben is erről van szó, azzal a különbséggel, hogy nem két, hanem három tag kapcsolódik egyetlen egységként az utótaghoz, de ez mit sem változtat a szabályos írásmódon. A szabályzat szerint ugyanis ilyenkor a harmadik mozgószabályt kell alkalmazni, vagyis az egységet alkotó szókapcsolat tagjait kötőjellel kötjük össze, és különírjuk a harmadik elemtől. Tehát: *(fül-orr-gége) + gyógyászat* → *fül-orr-gégegyógyászat*. S mi a helyzet akkor, ha ezt a mozgószabályos közszót tulajdonnévként, folyóiratcímként szeretnénk leírni? A helyesírási norma szerinti írásmód az alábbi lenne: *Fül-orr-gége Gyógyászat*. A különírt közös utótag értelem-szerűen nagybetűs lesz, a több szóból álló, a tagokat kis-kötőjellel kapcsolt előtagnak azonban csak az első betűje lesz nagy, ezzel is jelezve a tagok együvé tartozását.

Előfordul, hogy egy folyóiratcímhez alcím is tartozik, vagy maga a cím két külön részből áll. Ilyenkor célszerű gondolatjellel tagolni. Például: *Amega – Légúti Kalauz*.

Az állandó címek tartalmazhatnak nyelvi játékot, ami szokatlan írásformát eredményez, például a *MediArt* című orvosi és kulturális folyóirat címe. Az ilyen cím írásformáját természetesen mondatba foglalva is meg kell tartani.

Az egyedi címek

Az AkH. szerint egyedi címük van az irodalmi műveknek, a cikkeknek, a képzőművészeti alkotásoknak, a zeneműveknek, a műsorszámoknak stb. Az egy szóból álló egyedi címek nagybetűvel kezdődnek: *Mikrobiológia* (egyete-

mi tankönyv címe). A többszavas címekben csak az első szót írjuk nagybetűvel (illetve a tulajdonneveket). Példák: *Az általános mellkassebészet tankönyve*, *Orvosi helyesírási szótár*. Előfordul, hogy a cím írásjeleket is tartalmaz (kérdőjel, felkiáltójel, három pont), ezek is részei a címnek, nem hagyhatók el. Ha a cím maga egy kijelentő mondat, akkor a mondatzáró pontot nem tesszük ki.

Ha a címeket szövegbe szerkesztjük, fontos, hogy egyértelmű legyen a névterjedelem. Míg az állandó címek esetében a minden tagot nagybetűvel írás egyértelműen jelöli a névterjedelmet, az egyedi címek esetében nem ez a helyzet. Az írásgyakorlat többféle módon törekszik arra, hogy a folyamatos szövegben egyértelműen jelölve legyen, meddig tart a cím. Ennek egyik lehetséges megoldása, ha a címet úgy szerkesztjük szövegbe, hogy hozzátesszük a című (c.) melléknevet és a műfajt. Például: *A pulmonológiai betegségek című tankönyv a Semmelweis Kiadónál jelent meg*. Megoldás lehet a cím eltérő betűtípussal való szedése: *A pulmonológiai betegségek a Semmelweis Kiadónál jelent meg*. A címet idézőjelbe is lehet tenni: „*A pulmonológiai betegségek*” *a Semmelweis Kiadónál jelent meg*. Szokás a különféle névterjedelem-jelöléseket egymással kombinálni, például idézőjelhasználat és a című melléknév kitétele, ez azonban túlbiztosítás, felesleges.

A címek toldalékolása

A toldalékolásnál az a döntő, hogy milyen típusú toldalékról van szó. Mind az állandó, mind az egyedi címekhez közvetlenül kapcsoljuk a ragokat és a jeleket. Pé-

dák: *Megvettem a Gyakorlati gyermek-tüdőgyógyászatot [tankönyvet]; a Nőgyógyászati Onkológiában olvastam egy érdekes cikket*. Ha azonban a cím szerkezete olyan, hogy az utolsó szó ragra végződik, akkor az újabb ragot kötőjellel kell kapcsolni. Például a *Diagnosztikus és terápiás eljárások a prehospitalis gyakorlatban* című kézikönyv utolsó szava már tartalmazza a *-ban* ragot, és azt szeretnénk mondani, hogy ebben a könyvben olvastunk egy érdekes esetről, akkor azt a következőképpen írjuk: *Diagnosztikus és terápiás eljárások a prehospitalis gyakorlatban-ban olvastam*. Mivel azonban ez az írásmód meglehetősen nehézkes, furcsa, ezért helyette inkább a szerkezetes megoldást javasoljuk, vagyis érdemes inkább kitenni, hogy *című könyvben*.

Ha a címhez nem ragot vagy jelet, hanem képzőt (illetve a *-szerű, -féle, -fajta* utótagot) kapcsolunk, akkor ki kell tenni a kötőjelet: *Magyar Orvosi Nyelv-beli, Funkcionális anatómia-féle*.

Ha a cím maga kötőjelet tartalmaz (pl. *Káma-szútra*), akkor a képző kapcsolása egyszerűsítve, kötőjel nélkül történik: *Káma-szútrabeli*. ■

Felhasznált irodalom

1. AkH.=A magyar helyesírás szabályai 2015. Tizenkettedik kiadás. Akadémiai Kiadó, Budapest.
2. Bősze Péter–Laczkó Krisztina 2009. Tulajdonnevek az orvosi-biológiai irodalomban In: Bősze Péter (szerk.) A magyar orvosi nyelv tankönyve. Medicina Kiadó, Budapest. 354–367.
3. Laczkó Krisztina–Mártonfi Attila 2004. Helyesírás. Osiris Kiadó, Budapest.

2016/június

AMEGA TOVÁBBKÉPZŐ TANFOLYAM – JELENTKEZÉSI LAP

Jelentkezem a PTE ÁOK/2016.I./00173 számon **szabadon választható távoktatásként** akkreditált Amega Továbbképző Tanfolyamra, melynek díja **7000 Ft /félév**.

- A regisztrációs díjat átutalom a Grandani Kft. bankszámlájára (K&H Bank 10400779-50526683-68901009)
- A regisztrációs díjat belföldi postautalványon (rózsaszín csekken) fizetem be.

Név:

Lakcím:

Számlázási név:

Számlázási cím:

Pecsétszám: Szakvizsga:

Telefonszám: E-mail:@.....

Dátum:
.....
aláírás, pecsét

Jelentkezzen közvetlenül az OFTEX-en (www.oftex.hu) – egyszerűbb és gyorsabb – vagy küldje vissza a jelentkezési lapot szerkesztőségünkbe postán (Grandani Kft., 7618 Pécs-18. Pf: 46) vagy faxon (06-72-461-305).